



# Aanbevelingen VMM-instrumenten

## Aanbevelingen voor de handel gerelateerde instrumenten in het Beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld (VMM)

Maart 2025

Op 20 februari 2025 informeerde de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking de Tweede Kamer met de [nieuwe beleidsnota over haar plannen voor het Nederlandse ontwikkelingsbeleid](#). Eerder informeerde de Minister de Tweede Kamer op 21 januari 2025 middels de [Kamerbrief t.b.v. commissiedebat Toekomst samenwerking met maatschappelijke organisaties in ontwikkelingshulp](#) en daarvoor op 11 november 2024 middels de [Kamerbrief over de Toekomst samenwerking met maatschappelijke organisaties in ontwikkelingshulp](#).

WO=MEN Dutch Gender Platform geeft als ongevraagd advies onze aanbevelingen voor de twee instrumenten op het gebied van handel die momenteel in ontwikkeling zijn als onderdeel van het nieuwe Beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de specialistische kennis, expertise en jarenlange praktijkervaring van onze lidorganisaties en hun partners in het mondiale Zuiden. Naast deze aanbevelingen zijn er ook aanbevelingen gedeeld voor het instrument “vrouwen, vrede en veiligheid”, en het instrument “tegengaan geweld tegen vrouwen en steun aan vrouwenrechtenverdedigers”.

Het is positief dat het instrument vrouwelijk ondernemerschap zich expliciet richt op het stimuleren en ondersteunen van vrouwelijke ondernemers, en daarbij oog heeft voor hun specifieke positie en behoeften. Daarbij is het cruciaal om op te merken dat zonder een eigenstandig budget voor vrouwenrechten en gendergelijkheid (artikel 3.2), de potentiële impact en effectiviteit van het instrument in het VMM-kader op vrouwenrechten en gendergelijkheid sterk verminderd. Ook constateren we dat er extra drempels worden opgeworpen die de effectiviteit van vrouwenorganisaties en vrouwelijke mensenrechtenverdedigers belemmeren. Zo zijn worden bij voorbaat specifieke strategieën uitgesloten, specifiek lobby en belangenbehartiging, waarmee eerder juist bewezen duurzame resultaten zijn behaald. Ook het voornemen om het drempelcriterium op te hogen naar 50% niet-BZ-inkomsten zal juist de toegang voor kleine, vaak door vrouwen geleide, lokale en specialistische organisaties tot de instrumenten bemoeilijken. Deze maatregelen zullen dan ook de effectiviteit van het nieuwe VMM-kader belemmeren, inclusief ook de effectiviteit van de instrumenten gericht op handel.

**Overkoepelende aanbevelingen voor het Beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld (VMM):**

- Minstens 85% van alle externe acties dient bij te dragen aan gendergelijkheid en vrouwenemancipatie, in lijn met bestaande afspraken uit het Europese Gender Actieplan (III). Dit geldt dus ook voor elk instrument binnen het VMM-kader.
- Om de potentiële impact van de instrumenten te maximaliseren is het cruciaal dat de expertise en ervaring van vrouwenrechtenorganisaties, andere maatschappelijke organisaties en vakbonden geconsulteerd wordt bij de ontwikkeling van deze instrumenten.
- Behoudt het drempelcriterium niet-BZ-inkomsten voor maatschappelijke organisaties op 25% zodat hiermee geen onnodige drempels worden opgeworpen voor kleine, vaak door vrouwen geleide, lokale en specialistische organisaties met relevante expertise en netwerk.

**Over WO=MEN Dutch Gender Platform**

Ruim 60 organisaties en 125 professionals zijn verbonden aan WO=MEN Dutch Gender Platform. Dit zijn onder meer ontwikkelingsorganisaties, vrouwenrechtenorganisaties, vredesorganisaties, vakbonden en ondernemers. Samen werken we aan een rechtvaardige wereld waarin gendergelijkheid en de rechten van vrouwen en meiden worden gerespecteerd.



## Instrument stimuleren vrouwelijk ondernemerschap

Vrouwelijk ondernemerschap is een krachtige motor voor duurzame economische groei en stabiliteit, innovatie en brede welvaart. Studies tonen aan dat het dichten van de genderkloof in ondernemerschap biljoenen kan toevoegen aan de wereldeconomie ([Wereldbank, 2024](#)). Voor miljoenen vrouwen in het mondiale Zuiden is ondernemerschap de enige mogelijkheid om hun families en gemeenschap uit armoede te krijgen. Deze vrouwen kunnen door hun ondernemerschap in hun eigen levensonderhoud voorzien en financieel onafhankelijk worden. Vaak zijn vrouwelijke ondernemers, en zeker ook vrouwelijke Mkb'ers, een belangrijke bron van werkgelegenheid in hun gemeenschap. Tegelijkertijd wordt deze groep vrouwen vaak uitgesloten van toegang tot (financiële) diensten en ondervinden zij structurele barrières die veroorzaakt worden door genderongelijkheid.

### 1. Zet in op een gunstig ondernemersklimaat voor vrouwelijke ondernemers

Het ondernemingsklimaat voor vrouwelijke ondernemers kent structurele barrières, zoals juridische beperkingen en belemmerende sociale normen. Deze barrières beïnvloeden de opties en kansen voor vrouwen, en verhinderen daarmee hun economische participatie en onafhankelijkheid. In verschillende landen in de MENA-regio hebben vrouwen bijvoorbeeld toestemming van hun echtgenoot of mannelijke voogd nodig om een bedrijf te starten, te reizen, te werken, een bedrijf te starten of een bankrekening te openen. In veel landen beschikken vrouwen niet over een eigendomstitel, waardoor zij geen land als onderpand voor leningen kunnen gebruiken. Gendergerelateerd geweld heeft bovendien een negatieve invloed op zowel hun professionele als hun persoonlijke leven. In veel plattelandsgebieden is er het bijvoorbeeld het risico op intimidatie of geweld wanneer vrouwen naar de markt reizen om hun producten te verkopen, wat hun mogelijkheden om hun bedrijf uit te breiden beperkt. Dit soort structurele barrières vraagt om een lange adem van organisaties en bewegingen, en vraagt om adaptieve en meerjarige financiering. **Een effectief beleidsinstrument prioriteert initiatieven die bijdragen aan een gunstig ondernemersklimaat voor vrouwelijke ondernemers en die zich richten op het weghalen van juridische beperkingen en belemmerende sociale normen.**



## 2. Duurzame resultaten door lokale en door vrouwen geleide aanpak

De specifieke uitdagingen en kansen voor vrouwelijke ondernemers zijn context-specifiek. Ook de specifieke prioriteiten en behoeften van vrouwelijke ondernemers zijn divers, aangezien zij geen homogene groep vormen. Verschillende factoren spelen een rol, zoals onder andere leeftijd, leven op het platteland of in de stad, etniciteit, of een handicap. Zo hebben vrouwen met een handicap, of jonge vrouwen, een grotere afstand tot de arbeidsmarkt en ondervinden gezinnen met een kind met een handicap extra barrières om inkomen te verdienen en zorg te combineren. Met deze factoren dient rekening gehouden te worden. Het is essentieel dat lokale vrouwengroepen structureel betrokken zijn bij de ontwikkeling van projecten of diensten, zodat er passende ondersteuning wordt geboden die inspeelt op deze factoren en de specifieke behoeften van vrouwelijke ondernemers. Lokale vrouwengroepen hebben bovendien volop ervaring met het aanpakken van en behendig manoeuvreren rondom gevoelige onderwerpen in de lokale context en in hun gemeenschap. Hun expertise is belangrijk voor zowel het in kaart brengen van barrières in het ondernemingsklimaat voor vrouwen, als ook voor effectieve strategieën om deze aan te pakken. Het ondersteunen van vrouwelijke ondernemersnetwerken en ondersteunende ecosystemen is hierbij van groot belang. Collectieven, coöperaties, verenigingen en groepen bieden vrouwen de mogelijkheid om samen te leren en samen te werken in een veilige omgeving. Bovendien vergroot dit het lokale eigenaarschap. Nederlandse maatschappelijke organisaties hebben specialistische kennis en praktijkervaring in samenwerking met lokale vrouwengroepen gericht op het stimuleren van vrouwelijk ondernemerschap en capaciteitsopbouw. **Context-specifieke programma's waarin wordt samengewerkt met lokale vrouwenorganisaties en -netwerken leiden tot duurzamere resultaten.**

## 3. Garandeer gelijke toegang tot financiële dienstverlening

Toegang tot financiering is essentieel voor het succes van vrouwelijke ondernemers. Op dit moment wordt 80% van de vrouwelijke ondernemers die een lening of investeringen zoeken niet of nauwelijks bediend. Dat komt doordat bestaande diensten niet zijn toegespitst op hun behoeften of onbereikbaar of ontoegankelijk zijn voor vrouwelijke ondernemers. Ook zorgen discriminerende normen ervoor dat dienstverleners of banken een stuk terughoudender zijn met het afgeven van leningen aan vrouwen. **Voor een effectieve aanpak is het belangrijk dat financiële dienstverlening laagdrempelig en toegankelijk is en zich toespitst op de specifieke behoeften van vrouwelijke ondernemers.**

## 4. Betrek de gemeenschap, inclusief mannen en jongens

Vaak blijven vrouwen naast het bestieren van hun eigen onderneming, nog steeds de volledige verantwoordelijkheid voor zorgtaken dragen. Op het moment dat mannen worden betrokken bij programma's gericht op vrouwelijk ondernemerschap, zijn ze eerder geneigd om de ondernemingsactiviteiten van hun vrouwelijke partner of familieleden actief te ondersteunen. Zo steunden in Ivoorkust mannelijke gemeenschapsleiders de onderhandelingen voor betere toegang tot land voor vrouwen, wat tot een stijging van 15% tot 28% vrouwelijk land eigenaarschap in drie jaar leidde ([CARE](#)). **Het betrekken van de hele gemeenschap, inclusief mannen en jongens, is daarom een essentieel onderdeel voor het effectief stimuleren van vrouwelijk ondernemerschap.**

## 5. Kansen in groeimarkten als hernieuwbare energie

Stimuleer juist duurzaam en sociaal ondernemerschap onder vrouwen, bijvoorbeeld in groeimarkten als hernieuwbare energie of in de STEM sector (Science, Technology, Engineering & Mathematics), zodat zij met hun bedrijfsactiviteiten een positieve impact hebben op hun gemeenschap en het milieu. Door gerichte ondersteuning kunnen vrouwelijke ondernemers bijdragen aan innovatieve oplossingen voor de energietransitie.



## Instrument bevorderen schone en eerlijke handel

Eerlijke en schone handel is de basis voor sterke en veerkrachtige waardeketens. Gendergelijkheid en bescherming van mensenrechten, arbeidsrechten en vrouwenrechten dragen bij aan grotere economische stabiliteit, verhoogde productiviteit en minder financiële en reputatierisico's. Dat biedt ook strategisch voordeel voor internationaal opererende Nederlandse bedrijven. Vrouwen vormen bovendien een enorm onbenut arbeidspotentieel op het moment dat hun rechten beter beschermd worden en zij volwaardig zonder belemmeringen deel kunnen nemen aan de arbeidsmarkt.

### 1. Investeer in vrouwelijk potentieel voor eerlijke en schone handel

Het bevorderen van schone en eerlijke handel begint bij het bevorderen van gendergelijkheid en beschermen van de positie en rechten van vrouwen. Het zijn namelijk voornamelijk vrouwen die het laagst betaalde werk aan het begin van de keten verrichten in sectoren als de landbouw, textiel en elektronica, vaak onder slechte en onveilige arbeidsomstandigheden. Denk hierbij aan seksuele intimidatie en geweld en uitbuiting op de werkvloer. Of ongelijke beloning voor gelijk werk, discriminatie bij promotie en selectie, of zwangerschapsdiscriminatie. Ook ondervinden vrouwen als eerste de gevolgen van watervervuiling en ontbossing door industrie en mijnbouw, doordat zij vaak primair verantwoordelijk zijn voor de voedselproductie en het halen van schoon drinkwater en brandhout. Hierdoor zijn zij sterk afhankelijk van natuurlijke hulpbronnen en lokale omgevingen en ecosystemen. Juist bij het aanpakken van deze problematiek is dus ook een expliciete focus op de rol en positie van vrouwen noodzakelijk. Financiering dient dus ook gericht te zijn op initiatieven van maatschappelijke organisaties gefinancierd door dit instrument, die zich richten op bijvoorbeeld leefbaar loon, veilige arbeidsomstandigheden of het tegengaan van discriminatie in waardeketens, horen expliciet aandacht voor de rechten en positie van vrouwen te hebben. Daar zit dus ook het grootste potentieel om via internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) een positieve impact te maken.

### 2. Ondersteun vrouwen en werknemers die zich onafhankelijk organiseren

Het ondersteunen van initiatieven die vrouwen en werknemers in staat stellen zichzelf onafhankelijk te organiseren, is van groot belang voor het bevorderen van schone en eerlijke handel. Wanneer werknemers, en specifiek vrouwelijke werknemers, collectief hun stem kunnen laten horen, vergroot dit hun invloed op arbeidsomstandigheden, lonen en sociale bescherming. Als zij zichzelf kunnen organiseren versterkt dit hun onderhandelingspositie. Dit draagt bij aan gendergelijkheid en biedt een krachtig instrument om uitbuiting en discriminatie tegen te gaan. Datzelfde geldt voor vrouwen uit lokale gemeenschappen, wanneer zij zich

kunnen organiseren in vrouwengroepen of maatschappelijke organisaties kunnen zij hun rechten beter waarborgen en bevorderen.

In contexten waar het moeilijk is om onafhankelijk te organiseren, bijvoorbeeld door een repressieve overheid, juridische beperkingen of andere veiligheidsrisico's, is het extra belangrijk dat zij internationale steun en samenwerking kunnen opzoeken, en voor hun zaak kunnen pleiten bij internationale fora. **Zet daarom in op financiële steun aan maatschappelijke organisaties die ervaring en expertise hebben met betrekking tot het verbeteren van de positie van vrouwen in waardeketens en met capaciteitsopbouw van lokale vrouwenorganisaties en vakbonden.**

### 3. **Betrek vrouwen bij *meaningful stakeholder engagement***

Betekenisvolle *stakeholder engagement* in de waardeketen staat aan de basis van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). Vrouwen, LHBTIAQ+ personen, mensen met een handicap, Inheemse groepen, lokale organisaties en vakbonden weten feilloos wat er speelt in hun omgeving, en daarmee in waardeketens van bedrijven. Zij snappen het beste wat de behoeften en prioriteiten zijn voor henzelf en hun gemeenschappen.

Tegelijkertijd lopen zij juist aan tegen extra en specifieke barrières aan om mee te doen met consultaties. Zo zien we dat vrouwen in mijnbouwgemeenschappen veelal worden uitgesloten van consultaties en besluitvorming over bedrijfsactiviteiten in hun omgeving. Maatschappelijke organisaties leveren een belangrijke bijdrage om ervoor te zorgen dat deze vrouwen een plek aan tafel kunnen krijgen. Dat doen zij door middel van capaciteitsopbouw, training over hun rechten en het stimuleren en faciliteren van vrouwen om zich te organiseren. Het is essentieel dat vrouwen veilig en onafhankelijk voor hun rechten op kunnen komen, rechtenschendingen en ketenrisico's kunnen aankaarten om schone en eerlijke handel te bevorderen. Juist hun signalen zijn een belangrijke informatiebron om risico's tijdig en adequaat op te sporen, aan te pakken en te voorkomen. Op het moment dat hun perspectief niet of onvoldoende vertegenwoordigd wordt zullen deze risico's minder snel en minder effectief aangepakt kunnen worden. In sommige productielanden is het onmogelijk voor vrouwenorganisaties om een goede relatie te onderhouden met hun overheid, bijvoorbeeld omdat deze hun gelijke rechten niet erkent. Juist dan is financiële steun onontbeerlijk om ervoor te zorgen dat ook zij toegang tot **Het is essentieel dat specifiek vrouwen(rechtenorganisaties) voldoende geëquipeerd worden om veilig en onafhankelijk (potentiële) rechtenschendingen aan te kunnen kaarten om schone en eerlijke handel te bevorderen.**

Voor meer informatie neem contact op met Marjolein Quist, *programmamanager Gender & Duurzame Economie*: [m.quist@wo-men.nl](mailto:m.quist@wo-men.nl).